

Use of Information and Communication Technologies in Ensuring Parental Involvement in Pre-School Education: The Case of Whatsapp Application

Okul Öncesi Eğitimde Aile Katılımının Sağlanması için Bilgi İletişim Teknolojilerinin Kullanımı: WhatsApp Uygulaması Örneği

Cahit Erdem^{a*}, Fatma Avcı^b

^aAfyon Kocatepe University, Afyon, Turkey

^bMoNE, Eskişehir, Turkey

Abstract

This study aims to put forth preschool teachers' needs of using WhatsApp application in communicating with children's family members, advantages and disadvantages of the application and their suggestions as to the proper use of the application. This study is designed in line with basic qualitative research approach. The participants of the study are preschool teachers selected through criterion sampling method. As a data collection tool, an online form was developed which is in parallel with research questions of the study. The data were analyzed through descriptive analysis, and preschool teachers' positive or negative opinions, thoughts and suggestions regarding the use of WhatsApp application for communication in parental involvement are reported under the themes. Some of the findings include: The participating teachers are mostly pleased with the use of the application; they mainly use the application to communicate with parents instantly and share some contents with them, it has some disadvantages such as unnecessary conversations, arguments, and untimely use, teachers should decide on a set of rules with children's family members regarding the use of the application. It is expected that the study contributes to the literature and practitioners regarding the application which is widely used in schools for parental involvement and communication but mostly ignored in the literature

Keywords: Preschool education, communication, WhatsApp application, parental involvement

Öz

Bu araştırma okul öncesi öğretmenlerinin çocukların aile bireyleri ile iletişim kurma sürecinde kullandıkları WhatsApp uygulamasına ilişkin duydukları ihtiyaçları, uygulamanın üstünlük ve sınırlılıkları ve kullanımına ilişkin önerilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu araştırma temel nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak desenlenmiştir. Ölçüt örnekleme yöntemine göre belirlenen okul öncesi eğitimi öğretmenleri araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırma soruları ile uyumlu çevrimiçi bir yazılı görüş formu kullanılmıştır. Araştırma verileri betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir ve katılımcı öğretmenlerinin aile katılımı çerçevesinde iletişim amaçlı WhatsApp uygulamasının kullanımına ilişkin görüş ve önerileri temalar altında sunulmuştur. Katılımcı öğretmenlerin çoğunlukla uygulamayı kullanmaktan memnun oldukları, uygulamayı temel olarak hızlı ve anlık iletişim kurmak ve içerik paylaşmak amacıyla kullandıkları, gereksiz mesajlaşmalar ve tartışmalar ve zamansız kullanım gibi sınırlılıkların bulunduğu ve uygulamanın kullanımı için aile bireyleri ve öğretmenlerin kurallar listesi belirlemesi gerektiği gibi bulgulara ulaşılmıştır. Araştırmanın, aile katılımı ve öğretmen ve aile bireyleri arasındaki iletişim bağlamında yaygın şekilde kullanılan ancak alan yazında üzerinde yeterince durulmayan bu uygulamaya ilişkin alan yazına ve uygulayıcılara katkı sunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, İletişim, WhatsApp uygulaması, Aile katılımı

**The first version of this study was presented orally at 2nd International Elementary Education Congress, 23-27 October 2019, Muğla, Turkey.*

**ADDRESS FOR CORRESPONDENCE: Asst. Prof. Dr. Cahit Erdem, English Language Teaching Programme, Faculty of Education, Afyon Kocatepe University, Afyon, Turkey, E-mail address: cerdem@aku.edu.tr, Tel: +90 (272) 218 17 46. ORCID ID: 0000-0001-6988-8122.*

^bFatma Avcı, Ministry of National Education, Eskişehir, Turkey, E-mail address: fatma.epo@gmail.com, Tel: +90 (222) 322 18 51. ORCID ID: 0000-0002-7513-9870.

Received Date: December 20th, 2019. Acceptance Date: July 17th, 2020.

1. Giriş

Okul öncesi dönem insan hayatı içerisinde oldukça kritik bir öneme sahiptir, çünkü çocuğun bir yetişkin olarak ileride sergileyeceği davranış, değer, tutum, inanç ve karakter gelişiminin temelleri bu dönemde atılmakta ve bu dönemde çocuğun kişiliği önemli derecede şekillenmektedir (Güven, 2011; Uyanık Balat, 2013). Çocukların bilişsel, psiko-motor ve sosyal duygusal becerilerinin gelişiminin sağlandığı, uygun davranış kalıplarının öğrenildiği ve temel eğitime bir hazırlık aşaması olarak tanımlanan (Taner ve Başal, 2005) okul öncesi eğitimde, pozitif yönde kurulan öğretmen ve aile bireyleri (anneler, babalar veya çocukla ilgilenen diğer kişiler) arasındaki iletişim bu dönemde gelişimin doğru bir şekilde desteklenmesi için oldukça önemlidir (Güven, 2011). 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda da okul aile iş birliğinin altı çizilmiştir (Bayrakçı ve Dizbay, 2013).

Öğretmen ve aile bireyleri arasındaki etkili iletişim sonucunda, aile bireyleri erken çocukluk eğitimi konusunda bilgi sahibi olur, çocukları ile daha kaliteli iletişim kurarlar ve onları ilkökula sağlıklı bir şekilde hazırlarlar (Koç, 2018). Yapılan çalışmalarda, okul ile düzenli iletişim kuran, bu iletişime dayalı olarak çocuğunu destekleyen aile bireylerine sahip çocukların akademik başarıları daha yüksek bulunmuştur (Çelenk, 2003). Bu durum aile katılımının önemini göstermektedir. Aile katılımı anne-babaların ya da ilgili diğer aile bireylerinin çocukların eğitsel başarılarını ve sosyal-duygusal gelişimleri destekleyen davranışları olarak tanımlanabilir (Roy ve Giraldo-Garcia, 2018). Özellikle Kocabaş (2016), aile katılım programlarının yaygınlaşmasının, okul-aile ilişkilerinin güçlendirilmesi, öğrencilerin her yönden sağlıklı gelişimine katkı sağlaması ve farklı koşullara sahip birçok ailenin desteklenmesi açısından önemli olduğunu belirtmektedir. Aile ve okul arasındaki etkileşimin güçlü olması çocukların öğrenmelerini desteklemekte ve okul aile iş birliğinin gelişmesine yardım etmektedir (Arslanargun, 2007; Atabey ve Tezel-Şahin, 2011). Ebeveynler ile öğretmenler arasındaki ilişki aynı zamanda aile katılımı sürecinin önemli bir bileşeni olarak da ifade edilmektedir (Wasserman ve Zwebner, 2017).

Aile katılımı son zamanlarda Millî Eğitim Bakanlığı'nca, hizmet içi öğretmen eğitimlerinde ve akademik çalışmalarda üzerinde durulan önemli bir kavram olarak görülmektedir. Öğretmen, aile bireyleri ve çocuk arasındaki başarılı ilişkinin tüm paydaşların etkin bir işbirliği yapmaları durumunda gelişmesi beklenir. Bu nedenle okul öncesi eğitimde aile bireylerinin sınıf içi ve dışı etkinliklere katılmaları önemlidir. Okul öncesi eğitim programında belirtilen kazanımların gerçekleşebilmesi ve öğrenmelerin kalıcı olması, ilgili kazanım ve öğrenmelerin evde de desteklenmesine bağlıdır. Öğretmenin aile bireyleri ile kuracağı iletişim ağı, eğitim sürecinde etkili ilerlemeler sağlayabilecek, onların eğitim süreci hakkında bilgilencmelerine yardımcı olacaktır (Koç Akran ve Kocaman, 2018). Öğretmen, aile bireylerini farklı yollarla sürece dâhil etmelidir (Gökçe, 2000). Okul aile iş birliğinin öğretmen açısından katkıları görevlerde ailelerden destek alarak iş yoğunluğunun azaltılması, aile ve çocuk hakkında daha fazla bilgi sahibi olarak problemlere daha kolay çözüm bulma, ailelerin gereksinimlerini teyit ederek çocuk merkezli eğitimi ön plana çıkarmak, daha kolay plan ve program yapmak (Cömert ve Güleç, 2004) ve öğretmenin mesleki verimini artırması olarak sıralanabilir (Aksoy, 2015). Öğretmen ve aile bireyleri arasındaki iletişim broşürler, bültenler, telefon görüşmeleri, yüz yüze görüşmeler vb. pek çok kanalla etkili bir biçimde gerçekleştirilebilir (Çalışkan ve Ayık, 2015). Teknolojinin gelişmesiyle birlikte çevrimiçi iletişim ile kişilerarası iletişim farklı bir boyuta taşınmıştır. Artık bireyler internetin mekân ve zaman kısıtlaması olmadan sunduğu iletişim olanağından artan oranda faydalanmaktadırlar. Öğretmenlerin teknoloji kullanımları birçok avantajın yanı sıra aile bireyleri bağlamında düşünüldüğünde aile ile iletişim, aile eğitimi ve aile katılımı boyutlarında önemli katkılar sunmaktadır (Basit ve Bayraktar, 2016).

Başarılı bir okul aile iş birliğinin oluşturulması hem eğitimde sürekliliği sağlamakta hem de çocuğun okul-aile yaşantısı arasındaki bağlantısının kurulmasında faydalı olmaktadır (Çağdaş ve Seçer, 2011). Günümüzde değişen toplumsal ve sosyal yapı bağlamında değerlendirildiğinde ailelerle iletişimde beklenen verimi almak için eskisi gibi anne ve babaların okula gelme ve fiziksel olarak okulda olma zorunluluğunu ortadan kaldıracak, çağın gerektirdiği alternatif iletişim yollarına ihtiyaç duyulmaktadır (Balci, 2017). Çocukların aile bireylerinin okula karşı tutumları, aile katılımı gerçekleştirme düzeyleri ve öğretmenle ilgili genel değerlendirmeleri okulla ve öğretmen ile daha sık ve etkili iletişim kurduklarında olumlu anlamda gelişmektedir (Ames, de Stefano, Watkins ve Sheldon, 1995, Akt. Preciado, 2014). Çocukların aile bireylerinin çalıştığı durumlarda, aile bireyleri okula yeterince uğrayamamakta, okul ile iletişim bağlarının kopması gibi bir sorun ortaya çıkabilmektedir. WhatsApp gibi alternatif iletişim araçları ise bu tür durumlarda faydalı olmaktadır. Araştırmacılar yeni teknolojilerin çocuğun ailesi ile diğer paydaşlar arasındaki iletişimi sağlayarak aile katılımını arttırmada büyük bir potansiyele sahip olduğunu, bu potansiyelin gelecekte de artarak devam edeceğini, hatta aile katılımı çalışmalarının önemli bir parçası haline geleceğini belirtmektedirler (Balci ve Tezel Şahin, 2016; Hornby, 2011; Natale ve Lubniewski, 2017; Whyte ve Karabon, 2016).

İnternet teknolojisinde ortaya çıkan gelişmelerin ortaya koyduğu en önemli platformlardan biri de anlık mesajlaşma servisleridir ve bu platformlar sosyal hayatlarımıza yerleşmiş, kişilerarası iletişim araçları içerisinde yerini almıştır. (Yazıcı, 2015). Dijital platformlarda WhatsApp vb. uygulamalar ile de anlık mesajlar yoluyla iletişim kurulabilmektedir. WhatsApp kullanıcı oranı hızlı bir biçimde yükselmektedir. Aylık 1,5 milyardan fazla aktif kullanıcısı olan WhatsApp, dünya çapında en popüler mobil mesajlaşma uygulamasıdır (Statista, 2019). SMS'e alternatif olarak 2009 yılında ortaya çıkan bu uygulama iki veya daha fazla kullanıcı arasında anında ileti aktarımı yapmaktadır. Bu uygulama ile kullanıcılar bir telefonda kolay ve düşük maliyetli bir ağ kurmuş olurlar. İstenilen uzunlukta ve sayıda mesaj göndermeye imkân tanıyan uygulama internet erişimi dışında hiçbir servis ücreti gerektirmez (Akbal, Doğan ve Baloğlu, 2018; Casey, 2011). Tek gereksinim, uygulamayı destekleyen bir telefon, internet bağlantısı ve depolama alanıdır. Bu uygulama Android, BlackBerry, Ios, Bada ve Symbian gibi pek çok işletim sistemlerinin mevcut sürümleri ile çalışabilmektedir (Church ve Oliveira, 2013; Sahu, 2014).

Sürekli artan akıllı telefon kullanımı ile birlikte eğitim sürecinde de hızlı bir biçimde kullanılmaya başlanan WhatsApp uygulaması yoluyla öğretmenler sınıfta yapılan etkinlikler ile ilgili görsel, işitsel içerikler ya da bilgiler de paylaşarak aile bireylerini günlük akıştan ve çeşitli durumlardan anlık olarak haberdar edebilmektedir. Senkron ve asenkron olarak kullanımı mümkün olan WhatsApp uygulaması eş zamanlı olmayan iletişim imkânı da sunduğu için kullanıcılara mesajları göndermeden önce, nasıl bir mesaj göndermek istediği üzerine düşünme fırsatı vermektedir (Aydın, 2010). Böylece WhatsApp uygulamasının, öğretmenin aile bireyleri ile yüz yüze iletişimde yaşadığı anlık sınırlanma, sesini yükseltme gibi kimi sorunları azaltması mümkün olabilir. Asenkron özelliğine de sahip olması ve mesajların saklanması iletişim kurmak için mesajı gönderenle aynı anda, aynı yerde olma zorunluluğunu ortadan kaldırır ve mesaja cevap vermek istenilen zamanda hızlı bir şekilde mesajın iletilmesini sağlar (Yazıcı, 2015). Dolayısıyla günümüzün çalışan ve okul ortamına gelerek çocukları ile ilgili bilgi almaları zor olan aile bireyleri için WhatsApp kullanışlı bir uygulama olabilir. Yapılan çalışmalarda da hızlı bir biçimde kullanılabilen ve interaktif olan teknolojik araç ve platformların aile katılımını geliştirdiği vurgulanmıştır (Lewin ve Luckin, 2010).

Kendi içerisinde pek çok fırsatlar barındıran Whatsapp uygulaması, zaman zaman öğretmen ve aile bireyleri arasındaki iletişimi sekteye uğratabilecek birtakım sorunlara da yol açabilmektedir. Kullanım amaçlarının dışında paylaşımlar yapılması, yüz yüze iletişimde sorun teşkil etmeyeceği düşünülen çoğu basit konunun, grup içerisinde yanlış kelime kullanımı ve düşüncelerin yanlış şekilde ifade edilmesinden kaynaklanan negatif iletişim durumları ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca konu ile ilişkisi olsa da olmasa da herkesin bir paylaşım yapabilmek adına sürekli yazarak, diğer kullanıcıların zor durumda kalması gibi dezavantajlı durumlar oluşabilmektedir (Bak, Bak, Eşidir ve Bak, 2018).

Alan yazında bu konuya ilişkin yeterli araştırmaların bulunduğunu söylemek ise güçtür. WhatsApp uygulamasına ilişkin uygulamanın kullanımı, diğer teknolojiler ile karşılaştırılması, bağımlılık durumu, sosyal sermaye ile ilişkisi, kişilik özellikleri ile ilişkisi gibi çeşitli konularda araştırmalar mevcut olmakla beraber (Aharony, 2015; Aharony ve Gazit, 2015; Church ve Oliveira, 2013; O'Hara vd., 2014; Sultan, 2014), WhatsApp'ın eğitim alanında kullanımı konusundaki araştırmalar sınırlıdır. Her ne kadar bu uygulamanın yabancı dil öğretiminde kullanımı (Dewi, 2019; Jasrial, 2019; Justina, 2016; Kartal, 2019; Şahan, Çoban ve Razi, 2016; Şen Yaman, 2016; Wahyuni ve Febianti, 2019) ya da çeşitli düzeylerde öğretim ortamlarında öğrenciler tarafından kullanımı (Bouhnik ve Deshen, 2014; Çağlak, 2019; Kant, 2018; Sebetci, Topal, Can Hanaylı ve Gürel Dönük, 2018; Uğur ve Turan, 2015; Willemsse, 2015) gibi konularda çalışmalar bulunsada aile katılımı kapsamında paydaşlar arası iletişimde WhatsApp uygulamasının ve gruplarının kullanımına ilişkin yeterli çalışma bulunmamaktadır. Ersöz (2019) bu konunun henüz akademik düzeyde tartışmaya açılmadığını ve daha çok günlük gazetelerde, blog ya da forumlarda tartışıldığını ileri sürmektedir. Türkiye'de öğretmen ve aile bireyleri arasındaki iletişimde yaygın kullanımı göz önüne alındığında bu konuda akademik araştırmalara ihtiyaç duyulduğu açıktır.

Avantajlarının yanı sıra önemli dezavantajlar da barındırdığı bilinen bu uygulamanın kullanımının araştırılması, uygun kullanım için öneriler geliştirmek bağlamında önem taşımaktadır. Uluslararası alan yazında bu konuya odaklanan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Addi-Raccah ve Yemini (2018) İsrail'de gerçekleştirdikleri araştırmada WhatsApp uygulaması yoluyla grup mesajlaşmasını devlet okullarındaki katılım ve aile katılımı bağlamında incelemişlerdir ve uygulamanın aile bireylerinin birbirleri arasındaki ilişkileri ve okul ile ilişkilerini güçlendirdiğini belirlemişlerdir. Amini (2018) Endonezya'da gerçekleştirdiği araştırmasında 0-6 yaş grubu çocuğu bulunan ailelerin öğretmenler ile WhatsApp aracılığı ile anlık iletişim sağlamanın çocuğun bağımsızlık becerisinin evde desteklenmesi anlamında olumlu katkılar sunduğunu tespit etmiştir. Mayangsari ve Aprianti'nin (2018) çalışmasında ise ilköğretim çağında çocuğu olan iki ebeveynin WhatsApp uygulamasını kullanımları bir ay boyunca gözlenmiştir. Yazışmalar içerik, kullanılan yazışma stili gibi yönlerden analiz edilmiştir. Son olarak, Wasserman ve Zwebner (2017) WhatsApp uygulamasının öğretmenler ve aile bireyleri arasındaki ilişkiyi ve öğretmenlerin iş yüklerini nasıl etkilediğini nitel bir çalışma ile belirlemeye çalışmışlardır. Öğretmenler ile yapılan görüşmeler neticesinde

uygulamanın gerekli ve faydalı olduğu ancak grup mesajlaşmalarında sınırların belirlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde, Cheng ve Chen (2018) benzer bir uygulama ile yaptıkları çalışmada aile bireyleri ve öğretmenlerin eğitim ortamlarında modern teknolojik araçları kullanmaları gerektiği ancak öğretmenlerin özellikle sınıf yönetimi gibi hususlarda bu uygulamaları kullanmanın olumsuz etkilerinin bilincinde olmaları gerektiğini vurgulamışlardır.

Türkiye’de, özellikle de okul öncesi düzeyde, aile katılımı ve aile bireyleri arasındaki iletişim bağlamında WhatsApp uygulamasının kullanımının değerlendirildiği çalışmalar oldukça sınırlı düzeydedir (Balcı ve Tezel Şahin, 2018). Bu ihtiyaçtan hareketle bu araştırma okul öncesi öğretmenlerinin aile bireyleri ile iletişim kurma sürecinde kullandıkları WhatsApp uygulamasına ilişkin duydukları ihtiyaçları, uygulamanın üstünlük ve sınırlılıkları ve kullanımına ilişkin önerilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu amaca dayalı olarak yanıtı aranan araştırma soruları şunlardır:

Öğretmen ile aile bireyleri arasındaki iletişimin sağlanması bağlamında,

1. WhatsApp uygulamasının gerekliliğine ilişkin okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?
2. WhatsApp uygulamasını kullanmanın üstünlükleri nelerdir?
3. WhatsApp uygulamasını kullanmanın sınırlılıkları nelerdir?
4. WhatsApp uygulamasının kullanımına ilişkin okul öncesi öğretmenlerinin önerileri nelerdir?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Deseni

Bu araştırma temel nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Bireylerin sosyal dünyaları ile kurdukları etkileşim neticesinde gerçeği nasıl inşa ettikleri üzerine yoğunlaşan nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan temel nitel araştırmalarda amaç insanların hayatlarını ve deneyimlerini nasıl algıladıklarını kavramaktır. Bu nedenle bu yaklaşımda araştırmacılar insanların yaşamlarını yorumlama ve dünyalarını inşa etme biçimleri ile ve deneyimlerini nasıl anlamlandırdıkları ile ilgilenir (Merriam, 2013). Mevcut araştırmada da okul öncesi öğretmenlerinin aile katılımı bağlamında çocukların aile bireyleri ile iletişim kurma sürecinde WhatsApp uygulamasının kullanımına ilişkin deneyimleri ve algılamaları ortaya konmaya çalışılmıştır.

2.2. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcı grubunu okul öncesi eğitimi öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmada katılımcı okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme daha önceden araştırmacı tarafından belirlenen ölçütlere göre katılımcıların belirlenmesini içerir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Tüm katılımcıların velileri ile iletişimlerinde WhatsApp uygulamasını kullanıyor olmaları araştırmanın temel ölçütü olarak belirlenmiştir. Araştırmanın katılımcıları Eskişehir ilinde görev yapan 63 okul öncesi öğretmenidir. Katılımcıların ikisi erkek 61’i kadındır. Katılımcıların 9’u (%14.3) 1-5 yıl arası, 27’si (%42.9) 6-10 yıl arası, 14’ü (%22.2) 11-15 yıl arası, 8’i (%12.7) 16-20 yıl arası ve 5’i (%7.9) 20 yıl üzeri kıdem yılına sahiptir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%90.5) lisans mezunu iken az bir kısmı (%9.5) yüksek lisans mezundur. Doktora mezunu olan katılımcı yoktur. Katılımcıların veliler ile iletişimde WhatsApp uygulamasını kullanım süreleri bir yıl ile yedi yıl arasında değişmektedir. Katılımcıların önemli bir bölümü (yaklaşık %30) 3 yıldır kullandığını ifade etmişlerdir.

2.3. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak çevrimiçi bir yazılı görüşme formu kullanılmıştır. Formda yer alan sorular araştırmacılar tarafından araştırma soruları ile uyumlu bir biçimde hazırlanmıştır. Formun ilk kısmında katılımcıların cinsiyet, eğitim durumu, kıdem yılı ve ne kadar süredir aile bireyleri ile iletişim amaçlı WhatsApp kullandıklarına dair sorular yer almaktadır. İkinci kısımda ise katılımcıların hangi amaçlarla WhatsApp grupları oluşturdukları, bu süreçte yaşadıkları tecrübeler, bu uygulamayı kullanmanın sınırlılıkları ve üstünlükleri, uygulamanın kullanımına ilişkin önerileri gibi hususlarda sorular yer almaktadır. Formda yer alan sorular bir alan uzmanının görüşüne sunulmuş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Veriler 2018-2019 akademik yılının bahar döneminde toplanmıştır. Öğretmenlerin kendilerine en uygun zaman diliminde ve rahat bir şekilde soruları cevaplayabilmelerine imkân sağlamak için veriler internet ortamında toplanmıştır.

Yazılı görüş formu yoluyla toplanan veriler betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Betimsel analizde çeşitli yollarla toplanan veriler daha önceden ortaya konmuş temalara göre yorumlanır ve özetlenir. Betimsel analiz tekniğinde görüşmelere katılan veya gözlemlenen kişilerin düşüncelerini aktarmak için doğrudan alıntılara yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Verilerin analizine dayalı olarak okul öncesi öğretmenlerinin aile katılımında iletişim çerçevesinde WhatsApp uygulamasının kullanımına ilişkin olumlu ve olumsuz görüşleri, düşünceleri ve önerileri araştırma soruları ile uyumlu temalar altında sunulmuştur ve doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Verilerin analizinde sürekli karşılaştırma tekniğine başvurulmuştur.

3. Bulgular

3.1. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Aile Bireyleri ile İletişimde WhatsApp Uygulamasının Kullanımına Duydukları İhtiyaçlara İlişkin Bulgular

Katılımcılara çocukların aile bireyleri ile iletişimde WhatsApp kullanımına neden ihtiyaç duydukları ve bu tecrübelerine ilişkin olumlu ya da olumsuz görüşleri sorulmuştur. Öğretmenlerin neden bu uygulamayı kullandıklarına ilişkin gerekçeleri Tablo 1’de yer almaktadır. Bazı öğretmenler birden fazla neden sıralamışlardır.

Tablo 1

Öğretmenlerin WhatsApp uygulaması kullanma nedenleri

Nedenler	f
Velilerle hızlı ve kolay iletişim kurmak (anlık iletişim/toplu duyuru)	42
Fotoğraf/video paylaşımı	14
Zaman kazanmak	6
Velileri bilinçlendirmek	3
Kâğıt israfını önlemek	2
Velilerin kaynaşmasını sağlamak	2
Acil durumlar hakkında bilgi vermek	2

Katılımcı öğretmenlerinin aile katılımı kapsamında çocukların aile bireyleri ile iletişim kurmak için WhatsApp uygulamasını kullanmalarının temel nedeni velilerle hızlı ve kolay iletişim kurmaktır. 42 katılımcı bu amaçlarla bu uygulamayı kullandıklarını ifade etmişlerdir. WhatsApp uygulamasının anlık iletişim sağlaması ve tek seferde bütün aile bireyelerine ulaşmaya imkân tanınması temel gerekçeler olarak görülmüştür. Bir katılımcı bu durumu şöyle açıklamıştır: “Evet velilerle daha hızlı iletişim kurabilmek adına WhatsApp grubu kurdum. Süreç boyunca haberleşme, bilgi alış-verişlerimiz daha pratik oldu elbette. Kolaylık sağladığı bir gerçek.”. Başka bir katılımcı ise “Oluşturduğum çünkü bütün veliler ile aynı anda iletişim kurup duyurularımı tek seferde iletebiliyorum” diyerek uygulamanın toplu bildirim sağlama özelliğine vurgu yapmıştır.

Katılımcılar tarafından en sık ifade edilen ikinci gerekçe ise fotoğraf/video paylaşmaktır. 14 katılımcı bu tür görsel içerikleri paylaşmak amacıyla bu uygulamadan faydalandığını ifade etmiştir. 0-6 yaş grubunda eğitim verdikleri için bu talep çoğunlukla aile bireyelerinden gelmiştir. Bir katılımcı “Fotoğrafları iletme için WhatsApp grubu kurmamı velilerim talep etti” ifadesi ile bu durumu ortaya koymuştur. Başka bir katılımcı ise şöyle demiştir: “Veliler de etkinliklerde çektiğim fotoğrafları gördükleri için daha rahattılar”.

Katılımcı öğretmenlerin ifade ettiği üçüncü neden ise zaman kazanmaktır. Bu neden birinci neden ile ilişkili olsa da öğretmenler tarafından özellikle vurgulandığı için ayrı bir neden olarak ele alınmıştır. Bir katılımcı “Yoğun olduğum için WhatsApp mesajları ile topluca gönderim yapabiliyorum ve bu sayede zaman kazanıyorum” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Aile bireyelerini bilinçlendirmek, onların kaynaşmasını sağlamak, onlara acil durumlar hakkında bilgi vermek ve kâğıt israfını önlemek ifade edilen diğer nedenlerdir. İki öğretmen çeşitli içerikler paylaşarak çocukların aile bireyelerini eğitim konusunda bilinçlendirmeye çalıştıklarını ifade etmiştir. İki öğretmen ise bu uygulamayı kullanmadaki amaçlarının kâğıt israfını önlemek olduğunu söylemiştir. Bir öğretmen görüşünü şöyle ifade etmiştir: “Kâğıttan tasarruf etmiş oluyoruz. Tema gönüllüsü olarak da doğayı koruduğumuz için çok mutluyum”. Yine iki öğretmen WhatsApp grupları ile çocukların aile bireyelerinin kaynaşmasını amaçladığını, iki öğretmen de sadece hastalık nedeniyle rapor alma gibi acil durumlarda bilgi vermek amaçlı kullandığını ifade etmişlerdir.

Bu soru kapsamında ayrıca katılımcılara WhatsApp uygulaması kullanım deneyimlerine ilişkin memnuniyet durumları da sorulmuştur. Bu soruyu 49 öğretmen cevaplamıştır. Bu öğretmenlerin memnuniyet durumları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

Öğretmenlerin WhatsApp uygulaması deneyimlerine ilişkin memnuniyet durumları

Memnuniyet durumu	f
Memnun	37
Memnun değil	5
Kısmen	6

Öğretmenlerin büyük bir bölümü WhatsApp uygulamasını aile bireyleri ile iletişim kurmak için kullanmaktan memnundurlar. Bir öğretmen memnuniyetini şu şekilde açıklamıştır:

Velilerimle hızlı ve birebir karşılıklı bir iletişim kurabilmek adına bu uygulama başladıktan sonra kullanmaya başladım. Sınıf içi eğitim esnasında velilerin istek ve önerilerini almak veya onları okuldaki eğitim ve etkinlikler hakkında bilgilendirmek açısından olumlu olduğunu gördüm. Bazen veli sınıf içinde yaşanan bir olay ya da eğitimdeki bir yöntem hakkında bilgi sahibi olmuyor ve yanlış anlamalar oluyor. Kendimi ifade etmek ve çocukla birlikte aileyi de eğitmek ve rehberlik etmek için uygun olduğunu düşünüyorum. WhatsApp kullanmaktan memnunum.

Çok sayıda katılımcı yukarıda sıralanan WhatsApp kullanma amaçlarına hizmet ettiği için uygulamayı kullanmaktan memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Bunda temel etkenin uygulamanın hızlı ve kolay iletişim kurmaya imkân vermesi olarak ifade edilmiştir. Diğer yandan beş öğretmen uygulamayı kullanmaktan memnun kalmamışlardır. Bu durumda uygulamanın gereksiz (amacı dışında) kullanılması, bireysel yorumlar ve olumsuz ifadelerin kullanılması, yanlış anlama gibi nedenler rol oynamıştır. Bir öğretmen bu durumla ilgili “*Bir velim grubu kendi yorum merkezi olarak kullanarak bana olumsuz hitaplarda bulunmaya çalıştı*” ifadesini kullanırken bir diğer öğretmen “*Oluşturdum. İyi tecrübeler edinmedim maalesef. Veliler seviyesini bilmiyor ve saygısızlaşıyor*” ifadesini kullanmıştır. Altı öğretmen ise kısmen memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Bu öğretmenler uygulamayı işlevsel bulmakta ancak süreçte sorunlar yaşamaktadırlar. Bu nedenle de kendi önlemlerini almışlardır. Bir öğretmen görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: “*Evet kullandım. İlk yıl bir sorun yaşadım velilerin birbiri ile iletişimi yüzünden ancak bu yıl yalnızca benim ileti yazabileceğim bir yöntemle çok işlevsel olarak faydalandım gruptan*”.

3.2. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Aile Bireyleri ile İletişimde WhatsApp Uygulamasının Kullanımının Üstünlüklerine İlişkin Bulgular

WhatsApp uygulamasının kullanılmasının üstünlükleri/ avantajları konusunda görüşleri öğretmenlere sorulmuştur. Öğretmenlerin ifade ettikleri üstünlükler Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3

Whatsapp Uygulamasının Üstünlükleri

Üstünlükler	f
Anlık/hızlı/toplu iletişim	42
Fotoğraf/video paylaşımı	14
Zaman tasarrufu	8
İlişkileri güçlendirme	7
Velileri bilinçlendirme	7
Aile katılımını teşvik etme	6
İletilmeden emin olma	4
Karar alma sürecini kolaylaştırma (iş bölümü)	4
Kâğıt israfını önleme	3
Dönüt alma	2
Veri yedekleme	1
Öğrenci davranışları üzerinde kontrol	1

Öğretmenlerin uygulamayı kullanma nedenleri ile uyumlu olarak en sık ifade edilen üstünlüğün bu uygulamanın anlık, hızlı ve toplu iletişime imkân sağlaması olduğu görülmüştür. Öğretmenler “*Bütün velilere anında iletmek istediğiniz mesajı yollaya biliyorsunuz*”, “*Hızlı iletişim*”, “*Anında iletişim sağlama*”, “*Anlık haberleşme amacıyla kullanılabilir*” gibi ifadelerle bu durumu ifade etmişlerdir. İkinci en sık ifade edilen üstünlük ise yine kullanım

nedenleri ile uyumlu olarak fotoğraf/video paylaşımının kolaylıkla yapılıyor olmasıdır. Birçok öğretmen bu üstünlüğe dikkat çekmiştir ve bir öğretmen fotoğraf paylaşımını şöyle ifade etmiştir: “*Avantajı çocukların ev dışında, aile bireyinden bağımsız; yaptıklarını, mutlu anlarını kaydedip ailelere gösterebilmek*”. WhatsApp uygulamasının gerek anlık iletişim sağlaması gerekse de fotoğraf video paylaşımına imkân sağlaması nedeni ile en sık ifade edilen üçüncü üstünlük zaman tasarrufu olmuştur. Bir öğretmen görüşünü bu durumla paralel olarak şöyle ifade etmiştir: “*...Ayrıca resim ya da video paylaşma noktasında da avantajlı buluyorum. Önceden ayrı ayrı cd ya da belleklere aktarım yapmaya zaman ayırmak zorunda kalıyordum. Bu durumu kolaylaştırdı benim için.*”

Yine önemli sayıda öğretmen uygulamanın ilişkileri güçlendirdiğini ve aile bireylerini bilinçlendirmede faydalı olduğunu düşünmektedir. Uygulama aracılığı ile veli ve aile bireyleri arasındaki ve çocukların velileri arasındaki ilişkinin daha güçlü hale geldiği düşünülmektedir. Bir öğretmen WhatsApp’ın üstünlüklerini “*Ailelerin birbiri ile iletişim kurması, öğretmeni tanıması, olumlu ilişki kurması, çocuklarının sınıf içi etkinliklerden haberdar olması*” olarak sıralamıştır. Bazı öğretmenler bu uygulama aracılığı ile aile bireylerini bilinçlendirmeye çalışmaktadırlar. Bir öğretmen bu duruma ilişkin “*Eğitim içerikli aile bilgilendirmeleri, broşür ve kısa makaleleri de zaman zaman paylaştığım oluyor ve kim okuyor, kim okumuyor görebiliyorum*” ifadelerini kullanırken bir diğer öğretmen “*İnternette yer alan eğitici yazılar, paylaşımları, fotoğrafların velilerle paylaşımı konusunda da büyük kolaylık sağlamaktadır*” demiştir.

Altı öğretmen ise bu uygulama ile oluşturulan gruplar sayesinde aile bireylerinin aile katılımına daha istekli hale geldiklerini ifade etmiştir. Bir öğretmen bu duruma yönelik olarak “*Etkinliklere katılmak istemeyen veliler bile aile katılımı yapan velilerin fotoğraflarından etkilenerek katılabiliyor*” demiştir. Uygulamanın bir özelliği olarak mesajları kimlerin okuduğunu görebilme sayesinde mesajların aile bireylerine ulaştığından emin olma da bir diğer üstünlük olarak ifade edilmiştir. Buna ilişkin bir öğretmen şu ifadeyi kullanmıştır: “*Avantajı bütün velilere anında iletmek istediğiniz mesajı yollaya biliyorsunuz ve iletildiğinden emin oluyorsunuz*”. Aynı zamanda uygulama aracılığı ile bazı kararların ve planlamaların daha rahat yapılabilirdiği ifade edilmiştir. Bir öğretmen “*İş bölümü yapılması gereken etkinlikler için hem öğretmen veli hem de veli-veli ilişkileri daha rahat ilerliyor*” ifadesi ile bu durumu anlatırken bir diğer öğretmen “*...Toplu etkinlik planladığımızda (veliler) daha rahat ve hazır olarak katılıyorlar*” demiştir. Bir diğer öğretmen ise “*Toplu görüş alabiliyorsunuz ortak karar almada etken oluyor*” diyerek bu durumu ortaya koymuştur.

Ayrıca uygulamanın kâğıt israfının önüne geçtiği, velilerden dönüt almaya imkân sağladığı, veri yedekleme işlevi gördüğü öğretmenler tarafından ifade edilen diğer üstünlüklerdir. Bir öğretmen ayrıca uygulamanın öğrenci davranışları üzerinde de olumlu etkiye sahip olduğunu düşünmektedir. Bu öğretmen WhatsApp uygulamanın birçok üstünlüğünü sıralamış ve bu durumu şöyle ifade etmiştir:

... Ayrıca aileyi çocuk eğitimi konusunda bilgilendirerek çocuğun doğru bir şekilde yetişmesine katkıda bulunabiliyorsunuz. Çocuklar öğretmenin ailesiyle sürekli bir iletişimi olduğunu bildiklerini daha güvenli ve rahat olurlar. Öğretmeni daha çabuk kabulleniyorlar. Aileden birisi gibi hissediyorlar. Aynı zaman da yaptığı yanlış bir davranıştan ailesinin haberdar olacağını düşünerek daha dikkatli davranıyorlar.

3.3. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Aile Bireyleri ile İletişimde WhatsApp Uygulamasının Kullanımının Sınırlılıklarına İlişkin Bulgular

WhatsApp uygulamasının kullanılmasının sınırlılıkları/ dezavantajları konusunda görüşleri öğretmenlere sorulmuştur. Öğretmenlerin ifade ettikleri sınırlılıklar Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4

Whatsapp Uygulamasının Sınırlılıkları

Sınırlılıklar	f
Gereksiz mesajlaşmalar/tartışmalar	34
Uygunsuz zamanlarda kullanım	13
İletişim sorunları/yanlış anlaşılma	6
Sosyo-ekonomik yetersizlik	5
Dahil olmayanlara ulaşma	5
İncitici, küçük düşürücü içerikler	3
İçerik kirliliği	3
Etik sorunlar	2
Öğretmeni yönetme çabası	2

Öğretmenler çocukların aile bireyleri ile iletişimde WhatsApp uygulamasının kullanımının en büyük dezavantajının özellikle oluşturulan gruplarda gerçekleşen gereksiz mesajlaşmalar ve veliler arasında ya da bazen

öğretmen ile veliler arasında gerçekleşen tartışmalar olduğunu düşünmektedirler. 34 öğretmen bu hususa dikkat çekmiştir. Uygulamanın sohbet ortamına dönüştürülmesi, özel gün kutlamaları, dedikodu yapılması, veliler arası kıskançlık ve tartışmalar bu kapsamda sorun olarak görülmektedir. Bu konuda bir öğretmen “*Veliler gereksiz sorular sorabiliyor... Sohbet ortamına dönüşebiliyor. Amaç suiistimal edilebiliyor*” derken bir diğer öğretmen “*WhatsApp grubunun sohbet grubu veya tartışma ortamına dönmesi dezavantajlı bir durum yaratabilir*” demiştir. Bir diğer öğretmen içeriklerin gereksizliğinden “*Bazı veliler bir konu hakkında gereksiz sorular sorup diğer velileri rahatsız edebiliyor*” diyerek şikâyet ederken başka bir öğretmen suçlayıcı ve tartışmaya açık ifadelerden bahsetmiştir: “*Bazı veliler ayarı kaçırıp gereksiz ya da hem öğretmeni hem diğer velileri suçlayıcı mesajlar yazabiliyor*”.

Öğretmenlerin en sık bahsettiği ikinci sınırlılık ise bu uygulamanın uygunsuz zamanlarda kullanılmasıdır. Öğretmenler çocukların aile bireylerinin tatil günlerinde ya da gece geç saatlerde yazarak hem öğretmeni hem de diğer çocukların aile bireylerini rahatsız ettiklerinden bahsetmişlerdir. “*Günün her saati her dakika saygısızca mesajlar atıyorlar. Veliler olur olmaz saatlerde yazabiliyor*” ya da “*WhatsApp uygulamasında mesajlaşma daha hızlı ve kolay olduğu için bazen veliler uygun olmayan saatlerde mesaj atıp hemen cevap isteyebiliyorlar*” ifadeleri bu duruma örnek olarak verilebilir. Bu durum uygulamanın iletişim ve dosya göndermede zaman kazandırsa da süreçte öğretmenlerin daha çok zamanını aldığını ortaya koymaktadır. Bir öğretmen görüşünü şöyle ifade etmiştir: “*Anlık iletişim kurmak için oldukça verimli fakat öğretmeni okul dışında da sürekli meşgul eden...bir uygulama*”. Üçüncü sınırlılık olarak ise sözel ve bedensel dilin imkânlarından mahrum olduğu için uygulama kapsamında yaşanan iletişim sorunları ve yanlış anlaşılmalara ifade edilmiştir. Bu hususta bir öğretmen görüşünü şöyle ifade etmiştir: “*Yazıyla anlatımda duyguların yansımaması bazen sorunlar doğurabiliyor. Yanlış anlaşılmalara olabiliyor...*”. Benzer şekilde bir diğer öğretmen: “*Ses tonu jest mimik olmadığında yazı dilinin yanlış anlaşıldığı olabiliyor aynı görüşte olmayan veliler arasında tartışma çıkabilir*”.

Öğretmenler tarafından ifade edilen dördüncü sıradaki sınırlılıklar ise sosyo-ekonomik yetersizlik ve uygulamadaki gruplara dâhil olmayanlara ulaşmadır. Gelir durumu düşük olduğu için akıllı telefonu olmayan ya da internet paketi olmayan aile bireylerinin olması bir sınırlılık olarak görülmektedir. Bu sınırlılık ile ilgili bir öğretmen: “*Bazen gelir düzeyi düşük veliler olduğu için internet paketleri yeterli olmayabiliyor, göremeyebiliyorlar mesajları, ya da akıllı telefonları olmayabiliyor*” demiştir. Bu sınırlılık ile ilişkili olarak WhatsApp gruplarına dâhil olmayan aile bireylerine ulaşmak için ayrı bir zaman ayırma gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Gruplara dâhil olmama bazen ekonomik yetersizlikten olabilmekte iken bazen de uygulamayı kullanmamayı tercih etmekten kaynaklanmaktadır. Bu durum ile ilgili bir öğretmen “*İnternet zorunluluğu olduğu için bazı velilere bireysel görüşme yapmak gerekiyor gruba dahil olamadıkları için*” ifadesini kullanırken bir diğer öğretmen “*Bazı veliler WhatsApp kullanmıyor. Bu durumda o velilere ayrıca bilgilendirme yapmak gerekiyor*” demiştir.

Öğretmenler tarafından ifade edilen diğer sınırlılıklar incitici/küçük düşürücü içerikler, içerik kirliliği, etik sorunlar ve öğretmeni yönetme çabasıdır. Bazen bu uygulama kapsamında belirli veli ya da öğrencilere ilişkin incitici ifadelerin yer alması önemli bir sınırlılık olarak görülmüştür. Bir öğretmen bu durumu şöyle vurgulamıştır: “*Bir öğrenciden şikâyet edilip grup içerisinde o öğrenci etiketleniliyor. Veliler rencide edilebiliyor*”. Diğer yandan, gruplarda çok fazla (gereksiz) yazışma olduğu için içerik kirliliği oluştuğu ve bu nedenle çocukların aile bireylerinin önemli bilgileri ya da duyuruları kaçırıldığı ifade edilmiştir. Bu duruma örnek olarak şu iki ifade verilebilir: “*WhatsApp grubunda gereksiz yazışmalar olmasını istemesek de oluyor ve sizin asıl iletmek istediğiniz mesaj ya da bilgi geri de kalabiliyor her veliye tam anlamı ile bilgi doğru aktarılmaya biliyor*”, “*Aynı anda yazan sayısı çok olduğunda önemli yazılar kaçabiliyor*”. Bir diğer sınırlılık olarak belirtilen etik kapsamında iki öğretmen görsellerin kullanımının sorun olabileceğini belirtmiştir. Bir öğretmen bu duruma ilişkin: “*Her çocuk özeldir. Özelden iletişime geçmek veliyi de öğretmeni de daha mutlu edecektir. Sınıf resimleri yollarken de dikkatli olunmalı. Sonuçta sınıfta çekilen toplu resimlerde sosyal medya kullanmayan veya çocuğunun resminin kullanılmasını istemeyen ebeveynler olabilir.*” derken bir diğer öğretmen: “*WhatsApp’tan gönderilen fotoğrafların sosyal medyada velilerce paylaşılması*”nı bir sınırlılık olarak bahsetmiştir. Son sınırlılık olarak öğretmeni yönetme çabası ifade edilmiştir. “*Öğretmenleri yönlendirme ve yönetme, plan program düzenlerini etkilemek ve isteklerde bulunmaları*” ve “*Öğretmenin sürekli yönlendirilmeye çalışılması dezavantaj olabilir*” ifadeleri ile bu durum ortaya konmuştur.

3.4. Okul Öncesi Öğretmenleri Aile Bireyleri ile İletişimde WhatsApp Uygulamasının Kullanımına Yönelik Önerilerine İlişkin Bulgular

Dördüncü araştırma sorusu kapsamında öğretmenlere WhatsApp uygulamasının öğretmenler tarafından kullanılıp kullanılmaması yönündeki görüşleri (Tablo 5) ve kullanım esnasında dikkat edilmesi gereken hususlar (Tablo 6) sorulmuştur.

Tablo 5

Öğretmenlerin Whatsapp'ın Kullanılıp Kullanılmamasına İlişkin Görüşleri

WhatsApp uygulaması kullanılmalı mı?	f
Kullanılmalı/Kullanılabilir	55
Kullanılmamalı/Gerekli değil	8

Tablo 6

Öğretmenlerin Whatsapp Kullanımına İlişkin Önerileri

Öneriler	f
Başlangıçta grup kuralları oluşturulmalıdır.	23
Grubun amacı velilere net bir şekilde aktarılmalıdır.	15
Grupta yalnızca yönetici (öğretmen) mesaj atabilmelidir.	13
Mesaj grubu kurulmamalı bunun yerine toplu mesaj özelliği kullanılmalıdır.	3
Bireylerin görselleri izinsiz paylaşılmamalıdır.	3
Gruplarda öğretmen yer almamalıdır.	1

Tablo 5'te görüldüğü üzere 55 öğretmen WhatsApp'ın kullanılması gerektiğini ya da istenirse kullanılabileceğini ifade ederken sekiz öğretmen bu uygulamayı kullanmanın gerekli olmadığını ya da kullanılmaması gerektiğini ifade etmiştir. Kullanım esnasında dikkat edilecek hususlara ilişkin olarak ise en sık getirilen öneri başlangıçta grup kurallarının oluşturulmasıdır. Öğretmenler grup kurallarının oluşturulmasını ve bunun çocukların aile bireyleri paylaşılmasının gerekli olduğunu düşünmektedir. Mesaj yazma saatleri ve zamanları, kullanılan üslup, hangi durumlarda yazılacağı gibi hususlar kurallar çerçevesinde belirlenmeli diye ifade edilmiştir. Öğretmenlerin bu duruma ilişkin örnek ifadeleri aşağıda sıralanmıştır:

“Kurallar baştan belirlenmeli, ne istendiği, ne istenmediği açıkça en başta bir toplantı ile ifade edilmeli, grup kurulduysa mutlaka kurulur kurulmaz kurallar gruba atılmalı.”

“...Sohbet veya tartışma grubuna dönüşmemesi için gerekli uyarı en başta yapılmalıdır.

Grupta gereksiz konuşma tartışma dedikodu gibi durumlara uygun bir dille müdahale edip izin vermemeli.”

“Kullanımda belli kurallar belirlenmeli. Saat sınırlaması yapılabilir, grup dinamiğine göre paylaşım yapabilecekler denetimde tutulabilir. Net, açıklayıcı, yazım kurallarına dikkat edilen bir dil kullanılmalıdır.”

İkinci en sık ifade edilen öneri ise grubun amacının net bir şekilde çocukların aile bireylerine aktarılması gerekliliğidir. Bu yolla grubun amacı dışında kullanılmasını önlemek istenmektedir. Bu konu ile ilgili bir öğretmen *“Evet kullanılmalı grubun neden kurulduğu açık ve net ifadelerle anlatılmalı gereksiz yazışmalar durumunda kişileri kırmadan müdahale ederek önlem alınmalı”* demiştir. Öğretmenler bazı teknik öneriler de getirmiştir. Üçüncü en sık öneri grupta sadece yöneticinin mesaj yazabilmesi özelliğini açarak gereksiz yazışmaların önüne geçmektir. Bununla ilgili bir öğretmen *“Ancak kapalı grup çok daha iyi oluyor en azından veliler kendi aralarında mesajlaşma yapamıyorlar”* derken bir diğer öğretmen *“İpleri velinin eline vermemek için sadece yönetici yazmalıdır arada konuşmaya açılmalıdır fikir danışılacak ise ancak onu da özelden bildirebilirler”* demiştir. Bu öneriye paralel olarak bir diğer teknik öneri WhatsApp'ta grup kurmak yerine velilere toplu mesaj atmaktır. Bir öğretmen bu konuda görüşünü şöyle ifade etmiştir: *“Toplu mesaj seçeneği ile genel bilgilendirmeleri kısa zamanda hızlı bir şekilde yapıyor olmak avantaj. Ancak bunu bir sohbet ortamına dönüştürmek yanlıştır”*. Etik ile de ilişkili olarak yapılan bir diğer öneri öğrencilerin görsellerini gerekli izinleri almadan paylaşmamaktır. Bu konuda bir öğretmen *“Ebeveynden yasal izin almadan resim ve video paylaşımı yapmayı doğru bulmuyorum”* demiştir. Benzer şekilde bir öğretmen de *“Resim ve video paylaşımı için herkesten onay alınırken başka platformlarda resim paylaşma kurallarının belirlendiği zaman fazla sıkıntı yaşanacağını düşünmüyorum”* demiştir. Son olarak bir öğretmen WhatsApp grubunun çocukların aile bireyleri arasında oluşturulmasını, bu grupta öğretmenin yer almamasını önermiştir.

5. Tartışma ve Sonuç

Okul öncesi öğretmenlerinin çocukların aile bireyleri ile iletişim kurma sürecinde kullandıkları WhatsApp uygulamasına ilişkin duydukları ihtiyaçları, uygulamanın üstünlük ve sınırlılıkları ve kullanımına ilişkin önerilerini ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma kapsamında 63 öğretmenden veriler toplanmıştır. Çeşitli formlardaki içerikleri hızlı ve anlık bir şekilde paylaşma imkânı tanıyan, ücretsiz ve pratik olması gibi nedenlerle insanlar tarafından yaygın bir şekilde kullanılan WhatsApp uygulaması (Church ve Oliveira, 2013) okullarda da öğretmenler

ile aile bireyleri arasındaki iletişimin sağlanmasında en sık kullanılan teknolojik platformlardan biri haline gelmiştir. Diğer yandan, bu uygulamanın çeşitli sorunları da beraberinde getirdiği açıktır. Bu araştırma çeşitli yönleriyle bu uygulamamanın öğretmen ve çocukların aile bireyleri arasındaki iletişimin sağlanmasında kullanımının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesini hedeflemiştir.

Araştırmada birinci araştırma sorusu bağlamında katılımcı öğretmenlerin uygulamayı kullanımlarına ilişkin genel memnuniyet durumları ve hangi nedenlerle bu uygulamayı kullanmayı tercih ettikleri sorularının cevapları aranmıştır. Elde edilen veriler analiz edildiğinde araştırmada yer alan öğretmenlerin büyük bir bölümünün WhatsApp uygulamasını aile katılımı bağlamında kullanmaktan memnun oldukları ve uygulamayı kullanımın gerekli olduğunu düşündükleri belirlenmiştir. Bu memnuniyetlerinin belli başlı nedenleri bulunmaktadır. Okul öncesi öğretmenlerinin aile katılımında WhatsApp uygulamasını kullanmalarının nedenleri temel olarak velilerle hızlı ve kolay iletişim kurmak ve velilerle fotoğraf/videolar paylaşmak olarak belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenler zaman kazanmak, velileri bilinçlendirmek, kâğıt israfını önlemek, velilerin kaynaşmasını sağlamak ve acil durumlarda bilgi sağlamak gibi nedenlerle bu uygulamayı kullanmaktadırlar. Balcı ve Tezel Şahin'in (2018) okul öncesi öğretmenleri ile yaptıkları araştırmalarında da benzer nedenlerin ifade edildiği görülmüştür. Hızlı ve kolay iletişim kurmak amacının en sık amaç olarak ifade edilmesi uygulamanın avantajları göz önüne alındığında beklenen bir durumdur. Ayrıca gerek öğretmenlerin gerekse çocukların aile bireylerinin okul dışındaki sosyal yaşamlarında bu uygulamayı kullanıyor olmaları da bu durumu etkilemiş olabilir.

İkinci en sık ifade edilen sebebin fotoğraf ve video paylaşımı olması öğretmenlerin çalıştıkları çocukların yaş grubu ile ilgili olabilir. Okul öncesi dönemdeki çocukların yaşlarının küçük olması nedeniyle ve ilk defa okula gidiyor olmaları nedeniyle aile bireylerinin daha endişeli ve heyecanlı olmaları okul saatlerindeki etkinliklere ilişkin görselleri edinme talebini ortaya çıkarıyor olabilir. Aile bireyleri ile paylaşılan fotoğraf ve videolar hem onların için rahatlamasını sağlamak hem de okula ve öğretmene karşı daha yakın ilişkiler kurulabilmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca fotoğraf, video, broşür vb. aile bireylerini bilgilendirici her türlü kaynağın paylaşılabilir olması maliyet açısından da okulları büyük bir yükten kurtarmaktadır. Fotokopi ve kâğıt harcamaları okulları zorlayabilmektedir. Öte yandan uygulamanın kullanımı zaman açısından da avantajlıdır. Ancak madalyonun iki yüzü bulunmaktadır. Öğretmenler WhatsApp kullanımından rahatsızlık da duyabilmektedirler. Çalışmada zaman kazanmak amacıyla kullanılan bu uygulamanın okul saatleri dışında da kullanılması nedeniyle daha çok zaman istediğine ilişkin bulgulara ulaşılmıştır.

Okul öncesi eğitimde aile katılımını sağlamak ve çocukların aile bireyleri ile iletişim kurmak için WhatsApp uygulamasının kullanılmasının üstünlükleri/ avantajları konusunda öğretmenlerin görüşlerinin incelenmesi çalışmadaki ikinci araştırma sorusunu oluşturmaktadır. Öğretmenlerin bu konudaki görüşleri incelendiğinde öğretmenlerin WhatsApp uygulamasını kullanma nedenleri ile bir paralellik olduğu görülmektedir. En sık ifade edilen üstünlük uygulamanın anlık/hızlı/toplu iletişime imkân tanınmasıdır. Farklı örneklerde yapılan çalışmalarda da bu bulgu en önemli üstünlük olarak belirlenmiştir (Wasserman ve Zwebner, 2017). Çocukların aile bireyleri ile iletişimde e-postaların ve çevrimiçi platformların kullanımının öğretmenler tarafından algılanan en önemli üstünlükleri de uygun/kolay kullanım ve anlık iletişim olarak belirlenmiştir (Macia Bordaiba ve Garreta Bochaca, 2019). Bu üstünlüğü fotoğraf ve video gibi içeriklerin paylaşılması izlemektedir. Yukarıda ifade edildiği üzere okul öncesi dönemde görev yapmaları itibarıyla katılımcı öğretmenler bu içeriklerin paylaşılmasını önemli görmektedirler. Hâlihazırda çocukların aile bireylerinin talepleri de bu yöndedir.

Çalışmada ayrıca zaman tasarrufu, ilişkileri güçlendirme, velileri bilinçlendirme, aile katılımını teşvik etme, iletilmeden emin olma, karar alma sürecini kolaylaştırma, kâğıt israfını önleme, dönüt alma, veri yedekleme, öğrenci davranışları üzerinde kontrol gibi farklı üstünlükler öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Benzer şekilde, Balcı ve Tezel Şahin'in (2018) araştırmasında da iletim bilgisinin edinilmesi, toplu bilgilendirme imkânı, fotoğraf-video paylaşım imkânı ve ücretsiz olması öğretmenlerin avantaj olarak gördükleri hususlardır. Yine aynı çalışmada WhatsApp uygulamasının öğretmenlerin aile bireyleri ile ve aile bireylerinin kendi aralarındaki iletişimlerini artırdığı bulgusu mevcut çalışmada ortaya çıkan ilişkileri güçlendirme bulgusu ile uyum sağlamaktadır. WhatsApp gruplarının aile katılımında bireyselden ziyade toplu bir yaklaşımı mümkün kılması ile aile bireylerinin birbirleri arasındaki ilişkileri ve okul ile ilişkilerini güçlendirdiği Addi-Raccah ve Yemini (2018) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada da belirlenmiştir. Uygulamanın bir üstünlüğü olarak kâğıt israfının önüne geçilmesi ise mevcut araştırmada ve Balcı ve Tezel Şahin'in (2018) çalışmasında ortak bulgu olarak belirlenmiştir. Tezel Şahin ve Özyürek (2016) ise okullarda fotokopi makinesi, broşür, kitapçık vb. konularda yaşanan yetersizliklerin aile katılımı çalışmaları için bir engel oluşturduğunu belirlemiştir. WhatsApp uygulamasının bu yönüyle aile katılımına katkı sunduğu ifade edilebilir.

Wasserman ve Zwebner (2017) İsrail'de gerçekleştirdikleri çalışmalarında okul ve dersler ile ilişkili bilgilerin doğrudan yeni medya araçları yoluyla aile bireylerine iletilmesinin öğrencilerin öğrenme sürecine ilişkin sorumluluk duygularını zayıflatığı yönünde bulgulara ulaşmışlardır. Örneğin ödevler öğretmen tarafından aile bireylerine

WhatsApp uygulaması aracılığı ile iletildiğinde, öğrencinin ödevi not alma vb. durumlara ilişkin sorumluluk duygusu olumsuz etkilenebilir. Bu çalışmada ise bu yönde bir bulguya rastlanmamıştır. Bu sonuçta, mevcut çalışmanın katılımcıları olan öğretmenlerin okul öncesi dönemde çalışıyor olmaları rol oynamış olabilir. Çocuklara diğer üst kademelerdeki gibi ödevlerin verilmemesi ya da bu ödevlerin çok sınırlı düzeyde olması bu durumu etkilemiş olabilir. Ayrıca öğrenciler henüz yazmayı öğrenmedikleri için bu durum bir avantaj olarak da görülmüş olabilir. Diğer yandan, WhatsApp kullanımının çocukların bağımsızlık becerisinin evde desteklenmesi anlamında olumlu katkılar sunduğunu belirleyen çalışmalar da alan yazında mevcuttur (Amini, 2018) ancak mevcut çalışmada bu yönde bir bulguya ulaşılamamıştır.

WhatsApp kullanımının sınırlıkları ise araştırmanın üçüncü araştırma sorusu bağlamında ele alınmıştır. Bu hususa ilişkin en sık ifade edilen sınırlılık gereksiz mesajlaşmalar ve tartışmalardır. Bu bir yandan zaman kaybına neden olurken bir yandan da öğretmenler ile çocukların aile bireyleri arasında ya da aile bireylerinin kendi aralarında ilişkilerin bozulmasına neden olmaktadır. Uygulamanın sohbet ortamına dönüştürülmesi, özel gün kutlamaları, dedikodu yapılması, veliler arası kıskançlık ve tartışmalar gibi durumlar ile sıklıkla karşılaşıldığı ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde Malezya’da gerçekleştirilen bir çalışmada, WhatsApp gruplarında ödevlerle ilgili sorular, çeşitli konularda öğretmenden izin alma gibi durumlara ek olarak doğum günü kutlamaları, geçmiş olsun mesajları gibi içeriklerin sıklıkla kullanıldığı ve öğretmen ya da velilerin çeşitli ürünleri satmak için uygulamayı kullandıkları tespit edilmiştir (Mayangsari ve Aprianti, 2017).

En sık ifade edilen ikinci sınırlılık ise ilk sınırlılıkla uyumlu olarak uygunsuz zamanlarda kullanımdır. Öğretmenler çocukların aile bireylerinin tatil günleri, gece geç saatlerde ya da daha farklı uygunsuz zamanlarda uygulamayı kullanmalarını önemli bir sorun olarak görmekteyler. Çalışmada ayrıca iletişim sorunları/yanlış anlama, sosyo-ekonomik yetersizlik, uygulamada oluşturulan gruba dâhil olmayanlara ulaşma, incitici ya da küçük düşürücü içerikler, içerik kirliliği, etik sorunlar ve öğretmeni yönetme çabası uygulama kullanımının sınırlılıkları olarak ifade edilmiştir. Uygulamanın sınırlılıkları bağlamında mevcut çalışmanın bulguları Balcı ve Tezel Şahin’in (2018) bulguları ile örtüşmektedir. Yaptıkları çalışmada Balcı ve Tezel-Şahin de bazı aile bireylerinin internet erişimi olmaması, yanlış anlaşılmalara, grubun amacı dışında kullanılması ve tartışmalar yaşanması gibi durumları uygulamanın sınırlılıkları olarak tespit etmişlerdir. Gereksiz ve zamansız yazışmalar, ortaya çıkan tartışmalar gibi uygulamanın olumsuz yanlarının yurtdışındaki araştırmalarda da belirlenmiş olması (Wasserman ve Zwebner, 2017), bu sorunun dünya genelinde yaşandığını göstermektedir. Ses tonu, yüz ifadesi, vücut dili ve duygu içermediği için WhatsApp mesajlarında iletişim sorunları kolaylıkla yaşanmaktadır (Shechtman ve Boucherian, 2015; Wasserman ve Zwebner, 2017).

Çalışmada sosyo-ekonomik yetersizlik de önemli bir sınırlılık olarak belirlenmiştir. Öğretmenler gelir düzeyi düşük kimi aile bireylerinin akıllı telefon sahibi olmadıkları ya da internet paketlerinin olmayabileceğini ifade etmişlerdir. Bazı aile bireylerinin akıllı telefona sahip olmaması Endonezya’da yapılan bir çalışmada da bir sınırlılık olarak belirlenmiştir (Amini, 2018). Akıllı telefon ve internet erişim paketlerinin Türkiye’deki yaygınlığı ve uygun maliyeti düşünüldüğünde bu durum çok sınırlı düzeyde gerçekleşmektedir. Öte yandan, Addi-Raccah ve Yemini (2018) ve Posey-Maddox ve Haley Lock (2016) ise sosyo-ekonomik düzeyi düşük ve dezavantajlı grup olarak ifade edilebilecek ailelerin neredeyse ücretsiz bir şekilde okul ve sınıf ile ilgili bilgilere anlık olarak ulaşabilmelerini aile katılımının artmasını sağlayan önemli bir imkân olarak değerlendirmektedirler.

Dördüncü araştırma sorusu bağlamında ise öğretmenlerin deneyimlerine dayalı olarak uygulamanın kullanımına ilişkin önerileri ele alınmıştır. İlk olarak öğretmenlerin büyük çoğunluğu WhatsApp uygulamasının çocukların aile bireyleri ile iletişim amaçlı olarak kullanılabilirliğini ya da kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Çok az sayıdaki öğretmen ise kullanılmamasının daha uygun olduğu görüşünü belirtmişlerdir. Kullanım sürecine ilişkin olarak ise en sık ifade edilen öneri dönem başında grup kurallarının oluşturulmasıdır. Mesaj yazma saatleri ve zamanları, kullanılan üslup, hangi durumlarda yazılacağı gibi hususların belirlenmesi öğretmenler tarafından önerilmiştir. Ayrıca bir grup kullanma kuralı belirlenirse de en azından grubun amacının velilere net bir şekilde aktarılmasını öneren öğretmenler de bulunmaktadır. Bu öneri Balcı ve Tezel Şahin’in (2018) çalışmasında da yer almıştır. Cheng ve Chen (2018) tarafından yapılan bir çalışmada da kuralların önceden belirlenmesinin uygun olacağı önerilmiştir. Wasserman ve Zwebner’in (2017) İsrail’de yaptığı benzer bir çalışmada da uygulamanın kullanım sınırlarının önceden belirlenmesi gerektiği bulgusuna ulaşmıştır. Fischer (2010) ise teknolojik araçların kullanımına ilişkin bu tür bir sınırlama ve kural belirleme hususunun okulun politikalarına dayalı olması gerektiğini önermiştir. Türkiye’de ise MEB’in bu yönde bir politika belirlemesi önem arz etmektedir. Bu çalışmada, diğer en sık ifade edilen önerilerden birisi ise iletişimin yönünü tek yön olarak ayarlamaktır. Başka bir ifade ile sadece öğretmenin içerik ve mesaj paylaşabildiği grupların oluşturulması önerilmektedir. Bu öneri İsrail’deki öğretmenler tarafından da getirilmiştir (Wasserman ve Zwebner, 2017). Aynı zamanda WhatsApp grubu uygulaması yerine toplu mesaj gönderilmesi bu çalışmada ortaya çıkan bir diğer öneridir. Bireylerin görsel paylaşımında izin almaları gerekliliği ve gruplarda öğretmenlerin yer almaması ise diğer önerilerdir. Ayrıca WhatsApp’ın tek iletişim yolu

olarak kullanılmaması, farklı iletişim kanalları kullanılması ve yüz yüze iletişimin devam ettirilmesi alan yazında önerilmektedir (Wasserman ve Zwebner, 2017).

Araştırmada ortaya çıkan sonuçlara bakıldığında, WhatsApp'ın da öğretmenler tarafından belirtilen özellikleri sayesinde çocukların aile bireyleri iletişimi kolaylaştıran teknolojiler arasında yer aldığı söylenebilir. Dijital teknoloji platformları her geçen gün daha yüksek bir ivme ile ilerlemekte, birbirinden farklı avantajlara sahip ve kişiler arası iletişimde etkili uygulamalar ortaya çıkmaktadır. Bu gelişmeler okul öncesi eğitimde ve diğer eğitim kademelerinde aile katılımı çalışmalarında teknoloji altyapılı yeni stratejiler ortaya çıkabileceğini göstermektedir. Dijital iletişim programları aile katılımının artırılmasına katkı sağlayabilir ve bu durum hem öğrenenler hem de öğretmenler için faydalıdır (Lewin ve Luckin, 2010). Aile katılımı çalışmalarının çevrim içi iletişim ile desteklenmesi, değişen aile yapısı, toplum yapısı ve bazı algılar (ebeveynlerin çalışması, akıllı telefonların yaygın kullanımı, yüz yüze iletişimin eskisi kadar tercih edilmemesi vb.) düşünüldüğünde ve yakın gelecekte hayatımızın vazgeçilmezi olacağı da hesaba katıldığında (Yazıcı, 2015) faydalı olacağı ifade edilebilir. Ancak bu ya da benzer uygulamalara ilişkin daha farklı katılımcılar ile ve farklı yönleri ele alan araştırmalar gerçekleştirilmelidir. Farklı sosyo-ekonomik düzeyde yer alan okullardaki WhatsApp kullanıcıları, bu gruplarda çocukların aile bireyleri arasındaki bu yönde yeterli çalışma bulunmadığı açıktır. Elde edilecek veriler ile dijital iletişim programlarının paydaşlar arası iletişim boyutunda kullanımına ilişkin stratejiler ve politikalar geliştirilmelidir. Bu tür uygulamaların kullanımının tüm ülkedeki yaygınlığı düşünüldüğünde Millî Eğitim Bakanlığı'nın da bu konu üzerinde politikalar üretmesi önemli görülmektedir. Çalışmanın sadece okul öncesi öğretmenleri ile gerçekleştirilmesi çalışmanın sınırlılıklarından birisi olarak değerlendirilebilir. Farklı öğretim kademelerinde benzer çalışmalar yürütülebilir. Konunun diğer paydaşı olan çocukların aile bireylerinin görüşlerinin değerlendirilmesi de gerekmektedir. Ayrıca gerekli izinler alınarak grup içeriklerinin iletişimsel ve sosyo-linguistik açılardan ele alındığı çalışmalar da tasarlanabilir.

Kaynakça

- Addi-Raccah, A. ve Yemini, M. (2018). What is up? Parental WhatsApp discussion groups in diverse educational settings in Israel. *Multicultural Education Review*, 10(4), 310-326.
- Aharony, N. (2015), What'sApp: A social capital perspective. *Online Information Review*, 39, (1), 26-42.
- Aharony, N. ve Gazit, T. (2015). The importance of the WhatsApp family groups: An exploratory analysis. *Aslib Journal of Information Management*, 68(2), 174-192.
- Akbal, E, Doğan, Ş., ve Baloğlu, İ . (2018). Android işletim sisteminde WhatsApp uygulamasının adli bilişim açısından incelenmesi. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 11 (2), 147-156. DOI: 10.17671/gazibtd.339802.
- Aksoy A. B. (2015). *Aile eğitimi ve katılımı*. Ankara: Hedef Yayıncılık.
- Amini, M. (2018). Using social media WhatsApp group in parental involvement to improve child's independence at kindergarten. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 249, 107-111.
- Arslanargun, E. (2007). Okul - aile işbirliği ve öğrenci başarısı üzerine bir tarama çalışma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 120-135.
- Atabey, D. ve Tezel Şahin, F . (2011). Aile öğretmen iletişim ve işbirliği ölçeği. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19 (3), 793-804.
- Aydın, E. İ. (2010), *İnternet ortamında bireylerarası iletişim: Anadolu üniversitesi açık öğretim fakültesi bilgi yönetimi programı öğrencileri üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Bak, G., Bak, Ö., Eşidir, O. V., ve Bak, A. (2018). Öğrenci velilerinin whatsapp guruplarının oluşturulması konusundaki görüş ve önerilerinin incelenmesi. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 4(14), 1100-1109
- Balcı, A. (2017). *Sosyal Medya Temelli Anne Katılım Programı'nın anne çocuk ilişkisine ve anne öğretmen işbirliği-iletişimine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Balcı, A., ve Tezel-Şahin, F. (2016). Sosyal medyanın aile katılımında kullanılabilirliği üzerine bir inceleme. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2309-2322.
- Basit, O. ve Bayraktar, V. (2016). Technology use in family participation studies. E. Atasoy, R. Efe, I. Jażdżewska ve H. Yaldır (Ed.) *Current advances in education* (ss.743-754) içinde. Sofya: St. Kliment Ohridski University Press.
- Bayrakçı, M., ve Dizbay, (2013). Ortaöğretim kurumlarında okul aile birliklerinin okul yönetimine katılım düzeyleri. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 3(1), 98-112.

- Bouhnik, D. ve Deshen, M. (2014). WhatsApp goes to school: Mobile instant messaging between teachers and students. *Journal of Information Technology Education: Research*, 13, 217-231.
- Casey, E. (2011). *Digital evidence and computer crime: Forensic science, computers, and the internet*. Academic Press.
- Cheng, Y. ve Chen, Y. (2018). Enhancing classroom management through parental involvement by using social networking apps. *South African Journal of Education*, 38, 1-14.
- Church, K., ve Oliveira, R. (2013). What's up with WhatsApp?: Comparing mobile instant messaging behaviors with traditional SMS. *15th International Conference on Human-Computer Interaction with Mobile Devices and Services*, Münih, Almanya, 352-361, 27-30 Ağustos 2013.
- Cömert, D., ve Güleç, H. (2004). Okul öncesi eğitim kurumlarında aile katılımının önemi: Öğretmen-aile- çocuk ve kurum. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1), 131-145.
- Çağdaş, A., ve Şahin, Seçer, Z. (2011). *Anne baba eğitimi*. Ankara: Eğiten.
- Çağlak, U. (2019). WhatsApp, WhatsApp grupları ve kullanımı alışkanlıkları: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(66), 626-639.
- Çalışkan, N., ve Ayık, A. (2015). Okul aile birliği ve velilerle iletişim. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (2), 69-82.
- Çelenk, S. (2003). Okul başarısının ön koşulu: Okul aile dayanışması. *İlköğretim-Online*, 2(2), 28-34.
- Çetinkaya, L. (2015). Tıp fakültesi öğrencilerinin eğitim-öğretim süreçlerinde anlık mesajlaşma uygulamaları kullanımları: WhatsApp örneği. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 26(2), 45-53.
- Dewi, S.R. (2019). Utilizing WhatsApp application for teaching integrated English (A case study at University of Technology Yogyakarta). *Refleksi Edukatika: Jurnal Ilmiah Kependidikan*, 9(2), 164-171.
- Ersöz, S. (2019). Understanding WhatsApp parent groups' dynamics: Group communication and information sharing. *Manas Journal of Social Studies*, 8(Ek Sayı 1), 1136-1152.
- Fischer, Y. (2010). *It is possible: Success stories of parent-school partnerships*. Tel Aviv: Mofet Institute.
- Gökçe, E. (2000). İlköğretimde okul aile iş birliğinin geliştirilmesi *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(7).
- Göncü, S. (2018). Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Çerçevesinde Y Kuşağının WhatsApp Kullanımı Üzerine Bir İnceleme. *TRT Akademi*, 3(6), 590-613.
- Güven, G. (2011) *Farklı eğitim modelleri kullanılarak uygulanan aile eğitim ve aile katılım programlarının okul öncesi öğretmenlerinin uygulamalarına ve ebeveynlerin görüşlerine etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hornby, G. (2011). *Parental involvement in childhood education: Building effective school-family partnerships*. New York: Springer.
- Jasrial, D. (2018). Utilizing WhatsApp application for teaching English language: Why and how?. *International Seminar and Annual Meeting BKS*, 1(1), 151-157.
- Justina, M. (2016). Use of WhatsApp to enhance reading and writing skills at undergraduate college level. *Language in India*, 16(11), 47-60.
- Kant, R. (2018). WhatsApp usage: Attitude and perceptions of college students. *Conflux Journal of Education*, 5(9), 27-34.
- Kartal, G. (2019). What's up with WhatsApp? A Critical analysis of mobile instant messaging research in language learning. *International Journal of Contemporary Educational Research*, 6(2), 352-365.
- Koç, M. (2018). Veli görüşlerine göre veli öğretmen ilişkisi ölçeğinin geliştirilmesi ve veli öğretmen ilişkisinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 47 (218) , 55-76.
- Koç Akran, S., ve Kocaman, İ. (2018). Öğretmenlerin ve velilerin okul öncesi eğitim kurumlarındaki veli toplantılarına ilişkin algıları. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 4 (2), 97-110.
- Lewin, C. ve Luckin, R. (2010). Technology to support parental engagement in elementary education, Lessons learned from the UK. *Computers & Education*, 54, 749-758.
- Macia Borbalda, M. ve Garreta Bochaca, J. (2019). Digital media for family-school communication? Parents' and teachers' beliefs. *Computers & Education*, 132, 44-62.
- Mayangsari, I.D. ve Asprianti, A. (2017). Understanding communication among parents and teachers in WhatsApp: Case study in Bandung, Indonesia. *Malaysian Journal of Social Sciences and Humanities*, 2(2), 19-24.
- Merriam, S.B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (Çev. Ed: S. Turan). Ankara: Nobel.
- Natale, K. ve Lubniewski, K. (2017). Use of communication and technology among educational professionals and families. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 10(3), 377-384.
- O'Hara, K., Massimi, M., Harper, R., Rubens, S. ve Morris, J. (2014), *Everyday dwelling with WhatsApp*, CSCW 2014, *Mobile Apps for Enhancing Connectedness*, Baltimore, MD.

- Özeke Kocabaş, E. (2016). Eğitim sürecinde aile katılımı: Dünyada ve Türkiye'deki çalışmalar. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 143-153.
- Posey-Maddox, L. ve Haley-Lock, A. (2016). *One size does not fit all: Understanding parent engagement in the contexts of work, family, and public schooling*. Urban Education,
- Preciado, Y. (2014). *Communication tools for teachers: A guide for improving teacher-parent communication*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. California State University, Northridge.
- Roy, M. ve Giraldo-García, R. (2018). The role of parental involvement and social/emotional skills in academic achievement: Global perspectives. *School Community Journal*, 28(2), 29-46.
- Sahu, S. (2014). An analysis of WhatsApp forensics in android smartphones, *International Journal of Engineering Research*, 3(5), 349-350.
- Sebetci, Ö., Topal, A., Can Hanaylı, M. ve Gürel Dönük, G. (2018). Üniversite öğrencilerinin eğitim ortamlarında WhatsApp kullanımına yönelik algıları. *Route Educational and Social Science Journal*, 5(6), 63-76.
- Shechtman T. ve Boucherian A. (2015). *Between parents and teachers in post-primary education*. Jerusalem: Initiative for Applied Research in Education, Israel Academy of Sciences and Humanities.
- Sultan, A.J. (2014). Addiction to mobile text messaging applications is nothing to 'lol' about. *The Social Science Journal*, 51, (1), 57-69.
- Şahan, Ö., Çoban, M. ve Razi, S. (2016). İngilizce deyimlerin WhatsApp aracılığı ile öğretimi: Akıllı telefonların sınıf dışı kullanımı. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 1230-1251.
- Şen Yaman, G. (2016). Yabancı dil olarak Arapça öğretiminde WhatsApp kullanımı. *International Journal of Contemporary Educational Studies*, 2(1), 37-47.
- Taner, M., ve Başal, H. A. (2005). Farklı sosyoekonomik düzeylerde okulöncesi eğitimi alan ve almayan ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin dil gelişimlerinin cinsiyete göre karşılaştırılması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 395-420.
- Tezel-Şahin, F. ve Özyürek, A. (2016). *Anne baba eğitimi ve aile katılımı*. Ankara: İstatistik Dünyası.
- Uğur, N.G. ve Turan, A.H. (2015). Üniversite öğrencilerinin mobil uygulamaları kabülü ve kullanımı: Sakarya Üniversitesi örneği. *İnternet Uygulamaları ve Yönetimi*, 6(2), 63-79.
- Uyanık Balat, G. (2013) *Okul öncesi eğitime giriş*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yazıcı, T. (2015). Kişiler arası iletişimde anlık mesajlaşma uygulamasının yeri: WhatsApp uygulaması ile ilgili üniversite öğrencileri üzerine bir inceleme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1(4), 1102-1119.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. Baskı). Ankara:Seçkin Yayıncılık.
- Wahyuni, S. ve Febianti, K. (2019). The use of WhatsApp group discussion to improve students' writing achievement. *Indonesian Educational Administration and Leadership Journal*, 1(1), 45-51.
- Wasserman, E. ve Zwebner, Y. (2017). Communication between teachers and parents using the WhatsApp application. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 16(2), 1-12.
- Whyte, K. L., ve Karabon, A. (2016) Transforming teacher-family relationships: Shifting roles and perceptions of home visits through the funds of knowledge approach, *Early Years*, 36(2), 207-221, DOI: 10.1080/09575146.2016.1139546.